

Doboz belterületének és határának földrajzi nevei

RÉTHY ERZSÉBET

I. Bevezetés

Doboz nagyközség a Kettős-Körös mellett fekszik Békés megyében. A belterület és a külterület nagyobbik része a folyótól K-re helyezkedik el. Határos községek ill. városok: Békés, Tarhos, Sarkad, Gyula és Gerla.

Doboz területe az 1982-es Békés megyei statisztikai évkönyv szerint 54,48 km², lakossága pedig 4777 fő.

A község és határa sík területen fekszik, mely nagyjából szántó és erdő. Békés megye egyik legnagyobb kiterjedésű erdős vidéke ezen a területen van.

Doboz ősi település, azon kevés községek közé tartozik amely szinte egy évezreden át folyamatosan megőrizte lakosságát. Történelme folyamán szinte mindvégig királyi vagy grófi tulajdonban volt a földterület nagy része. Emiatt a lakosság földigényét a távolabbi Megyeren (Dobozmegyer), Békéscsaba mellett tudta kielégíteni. A dobozi határban csak 1937-től kezdett kialakulni a tanyavilág, amikor gróf Wenckheim Lajos eladta az urasági föld egy részét. Az 1940-es évekre megsaporodott a tanyák száma szerte a határban. A tévesztés fellendülésekor, az 1960-as évektől rohamosan apadni kezdett a tanyavilág; nagyon sok tanyát elbontottak a megváltozott körülmények hatására. Az 1980-as nagy árvízben a maradék tanyák nagy része összedőlt, így szinte teljesen megszűnt a rövid életű — de akkor virágzó — dobozi tanyavilág.

A felszabadulás előtt (1944. okt.) három nagy urasági majorság volt a dobozi határban: a maksári major, a fűszegi major és az özesi major. A legnagyobb az özesi majorság volt, ahol több mint kétszáz ember élt. Az 1960-as években felszámolták e majorokat is, ma már csak a maksáriból van néhány régi istálló.

II. Az anyag gyűjtéséről

A szórványgyűjtést eredetileg már 1970-től megkezdtük, mert elképzeléseink szerint — férjemmel — a község 900 éves évfordulójára, 1975-re kívántunk elkészíteni egy dobozi helytörténeti anyagot, melynek része lett volna a földrajzi nevek is, de ez különböző okok miatt nem valósulhatott meg. 1983-ban Hévvízi Sándor barátunk kérésére és biztatására fogtunk újból hozzá. Számos határjárás, falujárás, helyi gyűjtés, a helyek és személyek ismerete révén az alábbi adatközlőinktől sikerült begyűjteni ezt az anyagot;

Szabó Lajos („börbajusz”) 78 éves, Doboz, Hámán Kató u. 25. (A földügyek intézője volt a községben 1971 végéig, a községnek és téésznek egyaránt.)

Szabó Lajos („tivadar”) 60 éves, Doboz, Faluhelyi u. 1. (Előbb magán, majd a helyi Petőfi Mgtsz kovácsmestere.)

Szabó Lajosné („tivadarné”) sz. Juhász Erzsébet, 60 éves, Doboz, Faluhelyi u. 1. (Háztartásbeli)

Komlósi Lajos („gúnár”) 65 éves, Doboz, Marx K. u. 30. (Hentes- és mészárosmester, majd hosszú évekig községi tanácselnök volt.)

Sarkadi Sándor („barátom”) 87 éves, Doboz, Hámán Kató u. 1. (Gazdálkodó)

V. Szabó Sándor („Öfök Sándor”) 70 éves, Doboz, Faluhelyi u. 14. (Gazdálkodó)

Komlósi Gáborné (Róza néni) 73 éves, Doboz, Kossuth tér 13. (Háztartásbeli)

Kedves segítségüket ezúton is köszönjük!

Összesen 430 földrajzi nevet sikerült összegyűjteni, de valószínű, hogy még további, elsősorban erdei földrajzi nevekre lehet számítani. Ezek mielőbbi összegyűjtését még a közeljövőben meg kell oldani.

Megjegyzések az anyag leírásához; „vezetőnévként” a leggyakrabban használt formát írtam, ha volt, utánna gyakorisági sorrendben az egyéb ismert nevet. A szöveges részt úgy írtam, ahogy a különböző adatközlőim mondták, vegyesen, ki népiesen, doboziasan, ki városiasan. Az utóbbi két évtized munkaerőmozgása Békéscsabára és Gyulára elsősorban, meglehetősen összekavarta a hagyományos és a városi stílusú beszédet.

Rövidítések: L. = Lásd!

Mn. = Megjegyzés nincs.

III. A belterület földrajzi nevei

Áchim utca Áhim ucca

A Zsibongót a Vésztői úttal összekötő, nemrég aszfaltozott utca. (27)

Ady utca Adi ucca

Az idősek úgy is mondják, hogy „A zsidótemplomnál vót . . .”. Az utca sarkán volt a zsidótemplom (kis falusi ház), amit a 70-es években lebontottak. Most zöldséges és ruhás pavilon (butik) van a helyén. (114)

Általános iskola: *Ujfalusi iskola: Nénike iskolája*

Árpád és Sámson utca sarkán kábé 1930-ban épült, Fülep Ilona, Nénike, élete végiig itt tanította az elsősöket. (179)

Alkotmány utca *Alkotmány ucca*

Az új alkotmányról elnevezett utca. (9)

Apponyi utca *Aponyi ucca*

Azonos a mai Alkotmány utcával. Gróf Apponyi Albertről nevezték el annak idején. (9)

Arany János utca *Arany ucca*

A felszabadulás után nyitott új utca. (17)

Árpád utca *Árpád ucca*

„Testület ucca mert ott vót az Ipartestület, előtte Sinka-féle ház, az öreg Sinka vót a kocsmáros és Sinka uccának is nevezték.” (162).

Ártézi kút

A Hámán Kató utca sarkán van. A tanács fúratta az 50-es évek elején. (41)

Ártézi kút

A századfordulón fúrták, már nem működik. (18)

Ártézi kút

A századfordulón fúrták, úgy mondják „nagyon rígi!”. Nem működik, tájékozási pont az utcában. (90)

Ártézi kút *Iskolai kút Kerekes kút*

Az iskola és a Faluhelyi utca sarkán van. Kb az 1970-es évek közepétől nem működik. Tájékozási pont. (175)

Átjáró

„Ott jártak a katolikus templomba a hót Körözsön keresztül. (51)

Átjáró

Gyalogos átjáró a Körözsön Tulahid és Gyengevézsi felé. (161)

Átjáró híd átjáró a Kaladonon

Áteresszel ellátott átjáró a Holt-Körösön, amit a faluban egy szakaszon Kaladonnak neveznek. (205)

Bajcsy-Zsilinszky utca *Bajesi ucca*

1984-ben aszfaltozták az útját. (82)

Baji kocsmá *Séfer bót Tárca bótja Tivadar sarok*

Faluhelyi u. 1. sz. alatti magánház. Az egykori tulajdonosokról és üzleteikről nevezik így az öregek: „Baji kocsmája vót; Schäffër vegyes bót és trafik vót itt; Tárca Arél-féle vegyes bót”; a mostani tulajdonos Tivadar ragadványnevű Szabó Lajos. (131)

Balázs utca *Balázs ucca*

Az 1980-as árvíz után parcellázták fel a bal oldali részt, akkor építették be. (182)

Balog István utca

Balog István ebben az utcában született, magyar királyi tanfelügyelő volt, sírja a helyi temetőben van. (143)

Balog-féle vegyes bolt

A Sámson utcától harmadik ház a Berényi utcában. Az 1950-es években szűnt meg. Tájékozási pont. (194)

Batthyány utca *Battyán ucca*

Régen Templom utca volt. (140)

Belsőség *Tsz-központ*

A Petőfi Tsz központi irodái és gépműhelyei vannak itt. (37)

Bercsényi utca *Bercsényi ucca Második ucca*

A II. vh. előtt ezen a faluszélen nyitott utcákat sorrendjük szerint nevezték így pl: Második ucca. (193)

Béke utca *Béke ucca Bike ucca.* (120)

Békési-féle trafik *Trafik*

A tulajdonosról elnevezett trafik a Rákóczi utcában. 1975 körül zárták be. Tájékoztató pont ma is. (157)

B. Nagy-féle trafik *Bénagyféle trafik Trafik*

A tulajdonosáról elnevezett trafik az Árpád utcában, mint tájékoztató pont. (144)

Bikaakoli-rész *Bikaakol*

Tenyészbikáit tartotta itt a község. Helyén az 1950-es évek elején nyolc telket osztottak ki. (146)

Bődös

A falun keresztülfolyó egykori Fekete-Körös elposványosodott holtága. Az 1980-as nagy árvíz után lecsapolták, nem adtak már bele friss vizet. (134)

Bődösköz

A Bődös (L. előbb!) kanyarulatai által közrefogott falurész. (136)

Bölcsőde *Bölcsi Mosóház*

A volt uradalmi mosóház épületét alakították át községi bölcsődének. (62)

Bucsi-féle trafik *Trafik Hivőház*

A tulajdonosról elnevezett trafik. Régebben baptista imaház volt, kb. 1970-ben vették meg az új tulajdonosok, majd átalakították. (150)

Buszmegálló

A község egyik legforgalmasabb autóbuszmegállója a posta előtt. (103)

Büfé *Hangya-kocsmá Bisztró*

„A II. vh. előtt a Hangya Szövetkezet tulajdona, kocsmája vót. Megyünk a Hangyába . . .” (107)

Csarnok *Tejcsarnok*

Kb. 1940-től van itt a tejcsarnok, itt veszik át a tejet. (93)

Csath-féle iskola *Általános iskola*

Az ott lakó Csath András tanítótól (1930-as évektől) kapta a nevét. (73)

Csendőrlaktanya háta megett *Nagykert*

Eredetileg a nagykertnek a Zsibongótól a kastély felé eső része, amit később a „csendőrlaktanya háta mögött–nek is neveztek. (81)

Csendőrlaktanya uccája *Tompa Mihály utca*

A csendőrlaktanya utcája volt régen. (80)

Cseretelep *Magtár Gabonarakvár Daráló Déráló*

„Rígen gabonarakvár vót. A Hangyások ípítették '38-ban. (108)

Csikósszín Csikósszín Tsz-major

Istállók voltak az urasági időben. Híres lovakat tartottak itt, most Tsz-major-ság, a Petőfi téveszé. (16)

Csokonai Vitéz Mihály utca Csokonai ucca

A Nagykert szélső utcája a sánc mellett. (99)

Damjanich János utca Damjanics ucca

Az 1848-as szabadságharc hősről elnevezett utca. (59)

Daráló Déráló

A Kodály és Sámson utcák sarkán. (196)

Debreceni-féle ház Fodrászüzlet Tibicinyi fodrász

Újjáépített magánház a Marx utcában, a tulajdonosok régen működő fodrászüzletével. (133)

Deráló

L. Cseretelep. (108)

Dobi kocsmá Dobi Miska kocsmája Jó baráthoz

„A Zrínyi ucca és a Kérészt ucca sarkán vót. Tóth Jánosné majd a sógoráé Szűcs Mihályé vót. Szűcsnek Dobi vót a ragadványneve, gúnyneve ahogy itt mongyák.” Az 1950-es években szűnt meg a kocsmá. (190)

Dobó utca Dobó ucca

Ez a hivatalos neve. (137)

Egeresi-féle kocsmá Bútorbót Hásztartási bót

„Eredetileg Egeresi kocsmá vót, táncterem, bálakat rendeztek, vót kimérő kocsmá. Kábé 1970-től 1983-ig bútorbót, azóta hásztartási bót.” (84)

Egészségügyi Központ Egüközpont

Új épület, 1984. augusztus 17-én avatták fel. Az egykori kastélykert területére épült. (64)

Emlékmű Felszabadulási emlékmű

Az 1944. október 6-ai felszabadulás emlékére állították. (69)

Erdész utca Erdész ucca

Régen erdő, majd szántóterület volt. 1975 után osztottak itt házhelyeket, azóta fokozatosan beépül. (5)

Erkel utca Erkel ucca

A gyulai születésű legnagyobb zeneszerzőnkről elnevezett utca. (100)

Ezerkilencszázharminnégyes (1934) utca

(Helyrajzi szám) Doboz térképén már kijelölt, de még csak számmal jelölt leendő utca. (200)

Ezerkilencszázötvenes (1950) utca

(Helyrajzi szám) Kijelölt, de még beépítetlen utca. (198)

Ezerkilencszázötvenkettes (1952) utca

(Helyrajzi szám) Kijelölt, de még beépítetlen utca. (199)

Fahíd

„Már most áteresz van a hót Kérészen.” (14)

Faluhelyi utca Faluhelyi út Faluhelyi ucca

Az ősi falu települési magja ez, ez az út kötötte össze Alsó- és Felső-Dobozt. (151)

Fekete-Körözs *Hót-Körözs Hót-Kerézs Hót-Körös Holt-Körös*

„Eredetileg a Fekete-Körözsnek az ága, a folyamszabályozás óta hótág.” (A falun átkanyargó egykori élő Fekete-Körös egyes szakaszait más-másképpen nevezik. (76)

Fodrászüzlet L. Debreceni-féle ház (133)

Fok *Fokhádi utca Fokhádi ucca*

Égy nagy ír azt hijják foknak a hót Kerézsből folyt, minek méntín ípült ki az ucca.” (52)

Fokhát

Körülötte kacskaringózik az ér. Így nevezik. „A legutóbbi árvízkor is nagy vót a víz itt.” (78)

Fokhádi-zug

Fokháttól kiinduló rövid utca hét házzal. (39)

Földművelő Egylet *Szocdem székház*

„A mai Dobó ucca 4. alatt a Földművelő Egylet vót ott. A felszabadulás után a szocdem vót ott”. (139)

Gabonaraktár L. *Cseretelep.* (108)

Ganc kocsmá és vegyesbót

Tájékozási pont az idősebbeknek. Ganz Hermann zsidó kereskedő kocsmája és vegyes boltja volt itt a század elejétől 1944-ig. Az 1950-es években szűnt meg az üzlet. (189)

Gázlerakat

Az 1970-es évek közepétől üzemel a temető és a csabai út közt a sáncnál. (167)

Gergely kocsmá *Gergé kocsmá Nájhauzer kocsmá*

Most Marx utca 37. számú ház. 1940—42 közt Neuhauszer kocsmá, majd 1946—1950 közt Gergely (Gergé)-kocsmá volt itt. A Toronyi utca sarkán volt. Biliárd és kugli volt itt, a legjobb biliárdasztal volt itt a faluban, forgatható! (130)

Glóbusz *Vizmű Viztorony Viz- és Csatornamű Vállalat*

1974-ben indult be a vezetékes vízellátás a községben. (122)

Gyakorlókert *Iskolai gyakorlókert Gyakorszikert*

Kb. 1956 után alakították ki. A sportpálya mellett van, az egykori kastélykert területén a Holt-Körös zugában. (31)

Gyengevészi *Gyengevésze*

Feltételezhetően gyenge halászóterület volt. Utóbb szántó. 1966-tól építési terület. (165)

Gyengevésze utca

Újonnan nyitott utca. Az 1980-as évek elején még szinte üres. (180)

Gyógyszertár *Patika Holdy patika Holdy gyógyszertár*

A századforduló óta patika, majd Holdy-féle gyógyszertár. (110)

Hangya kocsmá L. *Büfé.* (107)

Hangya vazsbót *Vasműszaki Vazsbót*

Jelenleg áfész vas- és műszaki bolt. „A II. vh. előtt a Hangya Szövetkezet tulajdona volt, fűszerüzlet volt itt.” Tájékozási pont. (106)

Harizsnyagyár *Mozi Kultúrház Budapesti Harizsnyagyár*

Eredetileg Ybl Miklós tervezte lóistállója volt a gróféknak. „A háború után Kulich Gyula Művelődési Ház és mozi volt 1970-ig. Azután újra átalakították, harizsnyagyárnak.” (65)

Harmadik ucca *Széchenyi utca Szécsényi ucca*

A faluhelyi erdő irányában a legszélső utca volt, most Szécsényi. (207)

Hársfasor

A község telepítette a háború alatt 1940-ben a Faluhelyi utcában a Kaladon mellé. (184)

Hatház

A Marx utca temető felőli oldalában van. Az 1880-as nagy árvíz után a kastélypark területéről hat uradalmi cselédházat telepítettek át ide. Elcserélték a telket. Akkor alakult ki a kastélyparknak a holt Körös-zugban levő területe. (148)

Háztartási bolt L. Egeresi-féle kocsmá. (84)

Híd

„Híd a hót Kérézsén a vendéglő előtt, boltíves rigi téglahíd. Innen fordulnak az utak Visztű és Sarkad irányába.” (96)

Híd átjáró

Áteresszel ellátott, az urasági időben épített boltíves kőhid a holt Körösön. Most a parkból a gyakorlókerthez és a sportpályához mehetünk át rajta. (33)

Hívóház L. *Bucsei-féle trafik.* (150)

Holdy-patika L. *Gyógyszertár.* (110)

Hold utca *Hold ucca-zug*

Hold alakú, körbe van számozva. Fordított ipszilon alakú utca. Megyünk a zugba. (49)

Honvéd utca *Honvéd ucca*

Az 1848-as szabadságharcban résztvevők kaptak egy kis 100 □-es telket itt, innen a neve. (203)

Hősi emlékmű *Első világháborús hősi emlékmű*

Eredetileg a kastély előtt állt. A II. vh. után rávésték az abban elesettek nevét is. Kb. 1975-ben telepítették át a református templom mellé. (91)

Ipartestület *Iparoskör Élelmiszer és husbólt — Husbót*

Régen az ipartestület, táncterem, iparoskör volt itt e sarki épületben. Tájékozási pont az idősebbeknek. (116)

Irányi utca *Irányi ucca*

Irányi Dánielről, a szabadságharc politikusáról elnevezett ucca. (166)

Irtás *Veteményes*

Zártkert, de ezt a kifejezést Dobozon nem használják. Ősi, erdőirtás útján kialakított veteményese a falusiaknak. Annak idején ezt az irtást meg kellett váltani az uraságtól, máshol telepítettek a terület után. 3-4 lánc jutott egy-egy emberre az irtásban. 1 lánc = 100 □-öl. (19)

Iskola utca *Iskola ucca*

Az utcában levő iskoláról lett elnevezve. (172)

Jegyzőföld *Jegyzőföd*

„1922-ben osztották ki házhelynek eszt a ríszet. az Újtelep Dózsa ucca felőli rísze, ezen át jött a bikísi országút”. (28)

József Attila utca *József Attila ucca Állami sor.* (208)

Kaladon *Kaladony*

„A Fekete-Körözt hitták, csúfolták így.” A falun átfolyt egykori Fekete-Körös Faluhelyi utcán levő szakasza, tovább a kastély felé. Mn. (183)

Kálvin ucca *Balassi ucca Balassi utca*

Az idősebbek ma is Kálvin utcának hívják, bár most Balassi. (3)

Kastély *ABC-üzlet ábécé*

Eredetileg a kastélyépület konyharésze volt itt. (66)

Kastély *Központi iskola Általános iskola Általános iskola*

Eredetileg a Harruckern báró, majd a dobozi gróf Wenckheim család kastélya. Az 1950-es majd '60-as években a többszöri átépítés miatt műemlékjellege megszűnt. (68)

Kastélykert *kastélypark Park*

Egykor a gróf Wenckheim uraság kastélyparkja. Most községi park. Megyei védettségű természetvédelmi terület. (47)

Kastély *Presszó*

A II. vh. előtt a kastélyépület utcai homlokzatának ebben a középső — emeletes — részében voltak az urasági lakosztályok. Az emeleten voltak a lánygyermek szobái. (67)

Katona utca *Katona ucca Kis zug*

A Faluhelyi utca és a Honvéd utca között van. Az 1848-as szabadságharcban résztvevők kaptak egy kis 100 □-es telket itt. (202)

Katolikus iskola *Iskola*

„Ezt is hitták újtelepi katolikus iskolának”. (58)

Katolikus iskola *Szógálati lakás*

Régen római katolikus iskola volt, most tanítói szolgálati lakás. (50)

Katolikus templom *Római katolikus templom*

A gróf Wenckheim család építette. 1902-ben készült el a bécsi Siedek Viktor építész tervei szerint. Műemlék. (45)

Kenyérbolt *Kenyér bót Kényir bót Sütőüzem*

Kb. 1940 óta van itt kenyérbolt, előtte a malomhelységben volt az üzlet. Szűcs Mihály majd Trefil Károly, Trefil Ernő, most Erzsike korosztálybeli pékek, olyanformán negyvenévesek vannak. (126)

Kereszt utca *Kereszt ucca*

Mert keresztelve ment a többieket összekötve. 1984-ben nyitották tovább az utcát le az újfalu sáncáig. (191)

Kertészkert *Kertészház*

„Gyümölcsös vót, üvegházak vótak, hatalmas medéncető tavirózsával”. Vasút vezetett itt keresztül. (Gazdasági vasút.) (21)

Kisdülő Mátyás utca *Mátyás ucca*. Mn. (8)

Kis ucca *Rákóczi utca Rákóci ucca*

„Azér vót kis ucca, mer a Faluhelyi uccából lëágazott egy kis rísze. Ma az egísz ucca Rákóci ucca vígig. Kacsaringós, ökörhugyozás szerű. Rákóci uccából jobbra is, balra is szütyők nyílnak illetve nyíltak és itt vittik lë az állatokat az embërek itatni a hót Körözshöz”. (176)

Kiss utca *Kis ucca*

Korábban keskeny összekötő kis utca volt, telekmegosztással, elvétellel alakult ki a jelenlegi helyzet. (21)

Kiszug *Kis-zug*

„Két házzal, rövid ucca a hót Körözsrë.” (71)

Kiss Ernő utca *Kisernő ucca*

A csendőrlaktanya hátamegetti utca. A szabadságharc tábornokáról elnevezett utca. (102)

Klapka György utca *Klapka ucca*

A nagykerti 1947-es osztás után alakult ki. (79)

Kodály utca *Kodály ucca*

1966-tól kezdtek itt házhelyet osztani, elsősorban sóssziki cigányok részére, hogy ide telepítsék át őket. (163)

Komlósi-féle ház *Komlósi sarok*

Tájékozódási pont. Régen kocsmá, trafik, vegyes bolt volt a sarokházban a Zsibongó sarkán. (128)

Kölcsey utca *Kölcseji ucca*. Mn. (135)

Körsánc *Töltés Tötis Sáncpart*

Védőgát az árvizek ellen a falu körül. (55)

Központi óvoda *Állami iskola*

Két nagy épület, a századfordulón már tanítottak benne. Állami iskola volt. Három tanterem, plussz iroda, plussz szolgálati lakás. Az 1970-es évektől óvoda, konyhával. (173)

Kripta *Wenckheim kripta Venkhájm kripta Kriptáj*

1902-ben készült el a kastélyparkban, a katolikus templommal együtt. Siedek Viktor bécsi építész tervezte a gróf Wenckheim család számára. Műemlék. (46)

Kúcsi utca *Kúcsi ucca*. Mn. (97)

Kúcsi

Tulahid rész mellett a Vörös Hadsereg utca túloldalán. A név eredetét nem ismerik. (98)

Kulich Gyula utca *Kulich ucca*

1975 után kezdett betelepüdni, új uca. (4)

Kun Béla utca *Kun ucca*

Gyengevészibe van. Elsősorban cigány, majd a külterületen élők számára került kiosztásra a hatvanas évektől. (164)

Kut utca *Kut ucca*

Az ottani kútról lett elnevezve. (56)

Lakomcsik-ház *Orvosi lakás Nagy Erzszi kocsmája*

„Az I. vh. előtt és kb. 1923-ig Nagy Erzszi kocsmája és bótja vót itt. Dr. Garamvölgyi (Lakomcsik) alakította át lakássá. Most is orvosi lakás a Fő uccán”. (112)

Lapos

„Mindig olyan lapos vót, hogy ott azonnal állt a víz.” (177)

Lehel utca *Lehel ucca*

„Olyan az alakja mint a Lehel kürtje és innen nevezték el.” (160)

Levente lőtér *Lőtér MHSZ lőtér*

A háború előtt leventelőtérként alakult ki. Most is lőtér. (40)

Liszt Ferenc utca *Liszt ucca. Mn.* (77)

Lukács-féle iskola *Általános iskola*

Az ott lakó régi tanítótól kapta a nevét. (72)

Magtár

Uradalmi magtár volt, Ybl Miklós tervezte és építette az uradalomnak kb. 1870 körül. Műemlék. Rossz állapotban van, jelenleg a Petőfi TSz használja. (36)

Magtársor

Az utca elején lévő volt uradalmi magtárról nevezték el. Rövid utca. (35)

MHSZ lőtér *L. Levente lőtér.* (40)

Malom *Villanytelep Üzem*

Eredetileg malom volt, majd erőműtelep, villanytelep, az uradalomé. Most cipőfelsőrész-készítő üzem. (125)

Március 15. utca *Márciustizenöt ucca. Mn.* (187)

Marcsekkert *Jegyzőkert*

A Faluhelyi utca és a Sánc találkozásánál azon belül fekvő gyümölcsös volt. Marcsek jegyző kertje. A századforduló elején telepítették. Később kiosztották házhelynek. (201)

Mányoki-féle iskola *Napközi Otthon Napközi*

A század eleji tanítóról elnevezett iskola a református templom közelében. Most napközi otthon az iskolásoknak. (75)

Második ucca *Bercsényi utca Bercsényi ucca*

A második utca volt eredetileg a faluszélen. (193)

Mázsaház

A II. vh. előtt már megvolt. (124)

Mikes utca *Mikes ucca. Mn.* (121)

Mosóház *L. Bölcsi.* (62)

Művelődési Ház *Művház Kultúrház Lovarda*

Az új művelődési házat 1974-ben avatták. A volt istálló — most harizsnyagyár — melletti lovarda területére építették. (63)

Nagyatádi Szabó ucca *Hámán Kató ucca Hámán Kató utca*

Eredetileg számozott utca volt. 1938-tól Nagyatádi Szabó István utca. Jelenlegi nevét a háború után kapta. (24)

Nagykert

„Azt úgy hitták, ott szántó vót kiig! Ma már beépített terület. (101)

Nagyucca Marx Károly utca Marx ucca

A település főutcája, főútja. (147)

Nénike iskolája L. Általános iskola. (179)

Norton kút Artézi kút

Az Árpád és a Sámson utca kereszteződésében. Az 1970-es évek közepéig üzemelt. (178)

November 7. utca Novemberhét ucca

Szélső utca a töltés aljában. (54)

Oláh-féle kocsmá Iskola Általános iskola

„Oláh Gábor kocsmája vót, majd az öreg Mózes vette át.” 1932-től a polgári kör volt itt, majd 1937-től magánház, Lukács Kálmán magántulajdona, itt volt a Lukács-féle mozi. 1949-ben államosították, de 1962-ig itt volt a mozi. Azóta kéttantermes iskola és szolgálati lakás van itt. (158)

Orvosi lakás Lakomcsik-féle ház Lakomcsik-ház. (112)

„Nagy Erzsébet kocsmája és bótja vót ott, jártam oda szédér cukorír”. (112)
Jelenleg fogorvosi szolgálati lakás.

Orvosi lakások Volt rendelőintézet

Eredetileg Debreceni János háza, tulajdona volt. A két világháború között Gulyás Jánosnak fűszerüzlete volt itt. 1964-ben építették át. Orvosi lakások és rendelőintézet volt itt. Ma már csak orvosi lakások. (94)

Óvoda Napköziotthonos óvoda

Kb. a századforduló óta folyamatosan óvoda van itt. (113)

Óvoda L. Központi óvoda. (173)

Öregfalú Faluhely Öreg falu

A jelenlegi település legősibb részét nevezik így az öregek, tulajdonképpen az egykori Alsó-Doboz térsége. Lényegében a Bődösköz térsége. (152)

Öreg temető Temető

Ez öreg temető, mert a falu telepítése után már valószínűleg temettek ide. Nagyon régi temetőhelynek ismerik. Az 1940-es években a nagy víz miatt nem temettek ide. (169)

Papholt utca Paphótt ucca

„A szájhagyomány szerint a hót Kérészbe itt belefulladt a varsába egy pap.” Volt egy kubik a parton kívül, valamikor víz is volt benne. „A fekete-Kérész folyt, nagy kanyart csinált, ott vót a varsa. Lápjárón ment a pap. Mi az a lápjáró? Hát láppal ment a pap, azon ment a varsáír. Láppal, az ngy gérénda vót oszt aszt lédész kázták és azon járt. Nem tudta kivenni a pap a varsát, ahogy gebeszkédett beleesett. Mondták, pislog mint pap a varsában.” (209)

Papkert

„Égyházi javadalmi föld és gyümölcsös vót. Réngeteg gyümölcs vót, borzasztó gyümölcsfa vót! Alma, szilva. Vót a közepin egy ház, egy öregembér őrizte.” 1920 után osztották ki. Állami kivitelű lakások, úgynevezett faxos házak is épültek rajta. Nagyobb részét 1945 után osztották ki házhelynek. A Balassi, Fürst, Petófi, Alkotmány, Hámán és Mátyás utcák épültek rajta. (22)

Papkerti újtelep Újtelep

„Jegyzőfőd vót itt, 1922-ben osztották ki. Még szántófödje vót a papnak, nincsteleneknek adták.” (23)

Papzug

„Azír mer ott van a papnak a háza, a Hold ucca, annak mondtuk, hogy papzug.” (51—1)

Parókia Református parókia

Régi egyházi épület, ott lakik a református pap is. (74)

Patika L. Györgyszertár. (110)

Pete-zug

„Pete Imrének hitták a sarkon lakót.” (141)

Petőfi Sándor utca Petőfi ucca

Az 1920-as évek után alakult. (7)

Péküzem L. Kenyér bót. (126)

Péter Laci bótja

Fűszer és vegyesbolt. (142)

Piac tér Kossuth tér Fő tér Sztálin tér

„Rigén főter, majd Sztálin tér is vót, de a területét mindig piacozásra használták. Templomtól voltak a rőfösök, hentésék a kössígháza előtt, vegyes árusok az iskola, kastily előtt. Most zódsíg még vegyész piac van a harizsnyagyár előtt, úgy is híjják, hogy kis bosnyáktér.” Különben most Kossuth tér. (83)

Pártház Picula

Az öregek is úgy emlegetik, hogy régi, század eleji épület lehet. Kossuth tér 7. Jelenleg pártház. Régen rőfös bolt is volt itt, Pilis Gyuláé, 1937-ben építették meg pénzüintézetnek, akkor Piculának hívták. (87)

Plébánia Romai katolikus plébánia

Eredetileg a kastélyhoz csatlakozó, mintegy 200 éves épület. (70)

Posta Postahivatal

Régi postahelye a községnek. (104)

Ráfi-féle kocma

Tájékozási pont. A tulajdonosról elnevezett kocma volt, biliárdasztallal és kuglipályával. Az 1940-es évek végén szűnt meg. (42)

Rájz-terem Simák Topogó

A II. vh. előtt Rájz Lajos tulajdona. Rájz Lajka, Rájz-terem. A II. vh. előtt színháznak is használták, dobogó, díszlettel is volt. A két világháború között a Gerbár társulat vándorszínészei nagyon jó előadásokat tartottak itt. Jelenlegi üzletvezetője Simák Jóska. Topogó mert ott topognak az emberek. (95)

Rákóczi utca Rákóci ucca

„Kis ucca vót rigén, a Faluhelyi uccától az elágazásig.” (176)

Ravatalozó

Kb. az 1960-as évek közepén épült. (168)

Rebeka néni háza

„Fekete Sándorné háza a Faluhelyi utcában a Kaladonynál.” Tájékozási pont. (186)

Rendőrség

A tanácsháza mellett van, hivatali helyiséggel és szolgálati lakással. (88)

Ruházati bolt *Ruházati bót Egeresi-féle kocsmá*

Eredetileg az Egeresi-féle kocsmá táncterme volt. Itt rendezték a községi bálákat. (85)

Sallai utca *Sallai ucca*

Területe egykor a parkhoz tartozott. Erdő volt rajta. Az 1930-as években vágatta ki az uraság ezt az erdőt. A felszabadulás után nyitották ezt az utcát. (15)

Sarkadi út *Vörös Hadsereg útja*

Mindig itt vezetett az út Sarkadra. Földút volt, kb 1970-ben aszfaltozták. 1944-ben Sarkad felől jöttek be az oroszok Dobozra, ezen az úton és emiatt Vörös Hadsereg útja hivatalosan. (117)

Ságvári utca *Ságvári ucca*. Mn. (138)

Simák L. *Rájk-terem vendéglő*. (95)

Sinór ucca *Kinizsi utca*

„Sinór ucca, mert olyan egyenës mint a zsinór. Most mán inkább Kinizsi ucca.” (153)

Senye sarok *Senye-féle ház*

Magánház a Marx és Zsibongó utcák sarkán. A tulajdonosról nevezék el, tájékozási pont. A két világháború között kb. 15 éven át vegyes élelmiszerbolt volt benne. (129)

Skumát-féle trafik

A két háború közt trafik volt benne, a tulajdonos házában. Az öregeknek tájékozási pont most is. (156)

Sportpálya

Területe a kastélykert része volt, ligetes erdő volt rajta, szép nagy fákkal. A felszabadulás után kivágták, majd sportpályát építettek a helyére. (30)

Sport utca *Sport ucca*

Felszabadulás után a sportpálya kialakítását követően a mellette levő utcát arról nevezték el. (29)

Szász kert *Erdész lak*

Volt itt egy uradalmi erdész lak. A Szász kert név eredete meg az, hogy egy Szász nevű kertész felesége dobozi volt, ide vágott vissza a falujába. 1941-ben a Szász nevű kertész az uraságtól megvette az erdész lakot és vele 20 magyar holdat. A területet 1970-ben osztották ki házhelyeknek és új utcákat nyitottak itt pl. Erdész, Kulich, Maksár utcák. (6)

Széchenyi utca *Szécsényi ucca Harmadik ucca*

A háború előtt a faluszélen harmadiknak nyitott utca. (207)

Szegény ház *Széginy ház*

Volt ott egy szegény ház. Az ezredforduló emlékére a gróf adományozta a pénzt az építésre, kb. 300 koronát. Ma lakások vanna benne, de idősek még így ismerik. (53)

Szegfű utca Szegfű ucca

„Toronyi ucca vót rigën.” (174)

Szélső utca — Szilső ucca — Fürst Sándor utca

Felszabadulás után kezdett betelepülni. Mozgalmi név a hivatalos neve most. Az 1980-as árvízkor az északi oldal a part mentén megsemmisült, majdnem szanálásra került. De újraépítették a házakat. (2)

Szélső utca Maksár utca Maksár ucca

Legközelebbi utca a maksári majorhoz. Kb. 1975-től kezdett települni, 1980-tól az árvizek is építkeznek itt. (1)

Szent József Kultúrház KISZ-ház Községi könyvtár

Háború előtt Szt. József Kultúrház volt, az 1970-es évek végéig KISZ-ház, jelenleg könyvtár van benne. (186)

Szertár Büfé Sport Szertár

A sportpályán van, 1962-ben épült társadalmi munkával. Az épületben van a szertár, büfé és gondnoki lakás. (32)

Szütyő

A Rákóczi útból nyílik, kicsi zsákocska formájú vak utca. (154)

Tanácsháza Községháza Nagyközségi tanácsháza

Eredetileg helységháza volt, majd községháza, később tanácsháza. Kb 200 éves többször átépített épület a kastéllyal átellenben. (89)

Táncsics utca Táncsics ucca. Mn. (57)

Temető Temetői veteményes

Temető a csabai országút mentén. „A nagyon régi temetkezési föld 100 □-ölként, az egy lánc, ki van adva veteményes földnek. Parcellának is mondjuk.” A református egyház adja bérbe. (170)

Temetőcsőszház Temetőcsősz háza Régi halottasház

„A rigi csőszház vót egyúttal a halottasház is, oda vittik boncolni az akasztott embért és a vízbefultat.” A '70-es évek végén lebontották és új házat építettek a helyére. (149)

Temetősor Toronyi utca Toronyi ucca

„1938 óta Toronyi ucca, azelőtt temető sor vót. Nem tuggyuk ki vót az a Toronyi.” (171)

Templom Református templom

Műemlék, felújítva és újraszentelve 1984-ben. (92)

Templom utca Templom ucca

Azért, mert a református templom mellett van. (115)

Teniszpálya Sikló ucca Hunyadi tér Piac tér

Az időseknek ez a név tájékozódási pont. A háború előtt a lovarda udvara és tenispálya volt itt. Előbb Piac tér, majd 1983-tól Hunyadi tér, beépítették. (61)

Terkájék utcája Vadócosék uccája Esze Tamás utca

„Ez egy kis zug vót, most Esze Tamás uccája. Vadócosék haragból bevetették a Terkájék buzáját vadóccal, ez egy gyom, és ezir nevezték el őket így.” (159)

Testület ucca Sinka ucca Árpád utca. L. Árpád utca. (162)

Tivadar-féle kovácsműhely Faluhelyi u. 4.

Magánház, régi kovácsműhellyel, Szabó Tivadar kovácsról van elnevezve, ő volt a tulajdonosa, most a fiai. (132)

Tivadar sarok. L. *Baji kocsmá.* (131)

Tizenkilences emlékmű *1919-es emlékmű*

A Marx utcai nagy kanyarban, az orvosi ház előtt, fenyőfák között van. (111)

Toldi-zug *Toldi Miklós utca*

Eredetileg az öreg állami útrőről, Toldi Laci bácsiról nevezték el Toldi-zugnak. Ott lakott. Újabban összenyitották az Erdész utcával. (10)

Tompa Mihály utca *Csendőrlaktanya uccája*

„A csendőrlaktanya uccája vót rigén.” (80)

Topogó. L. *Rájz-terem.* Stb. (95)

Toronyi ucca *Szégfü ucca Szegfü utca*

„Toronyi ucca vót rigén.” (174)

Toronyi utca *Temetősor*

1938 óta Toronyi utca, azelőtt Temetősor volt. (171)

Trafik *Kárnyácki trafik*

Kárnyáczki Sándorné trafikja, a II. vh. után nyitotta meg a Fő utcán. (109)

Tsz-major *Tsz. L. Csikószín* (16)

Túlահíd

Sarkad irányában a faluból kifelé menet a Vörös Hadsereg útja jobb oldalára eső terület neve. Az öreg Körözs kétfelé választotta a falut és ott túl van a hídon. (145)

Tűzkút

Még most is létezik, de nem használják már. (60)

Tűzkút

A Kereszt és a Bercsényi uccák sarkán van, már nem használják. (192)

Tűzkút

Rákóczi utca és a Szütyő sarkán található. Amikor ez a rész kezdett betelepülni, akkor már közkút volt, majd tűzkút. Megvan, de ma már nem használják. (155)

Tűzkút. Mn. (127)

Ucca

A Zrínyi és a Bercsényi utcák közti kis utcarész a Kaladon mellett. (206)

Újfalú *Újfalusi rész*

Falurész, a múlt század végén és a század elején osztották ki a telkeket. (195)

Újfalusi iskola L. *Általános iskola.* (179)

Uradałmi belsőség *Tsz*

Egykor a gróf Wenckheim uradałom központja. Ma Tsz-központ. (38)

Urasági pince *Vincellérház*

„17,5 hold urasági szőlő és egy halastó vót itt. Nagy téglákból ípitett uradałmi borospince vót a hót Körözs alatt, vót egy pince bevájva a gát ódalba vót a bejárata. Felsőzabadulás után kivették belőle a téglát, azután betemették.” (11)

Újtelepi iskola *Református iskola Iskola*

Korábbi nevével az egyik református iskola volt két tantermes, szolgálati lakással. (25)

Újváros

Faluréssz elnevezése. „Kisőbb lett mint az öregfalú, hogy mir város aszt nem tudom.” (204)

Vadócósék uccája. L. *Terkájék uccája.* (159)

Vazsbót. L. *Hangya vazsbót.* (106)

Vágóhid utca *Vágóhid ucca*

Nevét a mellette levő vágóhídról kapta. (118)

Vágóhid Községi vágóhid

Kb. a századforduló óta folyamatosan itt üzemel. (119)

Vásártér *Vásártér utca*

Úgy ismerjük, a község régi vásártere ez. (123)

Vegyesbolt *Vegyesbót*

Az 1970-es évek közepétől működik. (185)

Vegyés bót

„A két vh. között Buzi János bótja vót itt a Venkhájm uccában.” (44)

Venkhejm ucca *Dózsa György utca Dózsa ucca*

Eredetileg a falut birtokló gróf Wenckheim családról, majd a felszabadulás után Dózsa Györgyről elnevezett utca. (43)

Veteményes parcella. L. *Temető.* (170)

Vésztői út *Közút Visztüi országút*

A faluból Vésztő irányába menő országút. (34)

Vésztői utca *Vésztői ucca*

A Vésztői út melletti magtárnál levő kis utca, a felszabadulás után nyitották ezt az utcát. (20)

Villanytelep. L. *Malom.* (125)

Virágbolt *Virágbót*

Újabban nyitott virágbolt a Marx utcában. (105)

Vízmű. L. *Glóbusz.* (122)

Víztorony. L. *Glóbusz.* (122)

Zöldfa utca *Zöldfa ucca*

Eredetileg a temető alatti rövid utca, név nélkül, rázóval. 1983-ra a rövid Zöldfa utcából egy hosszú műúttal borított utcát csináltak az 1980-as nagy árvíz után. (181)

Zrínyi utca *Zrínyi ucca*

„Most Zrínyi ucca, de rigén Első ucca (a faluszélen), majd Ganc ucca vót. A zsidó kereskedőnek vót itt bótja még kocsmája negyvennyig.” (188)

Zsaró

Ez egy zug a Körözsnél, régen ez a rész is a kastélykerthez tartozott. (13)

Zsaró utca *Zsaró ucca*

A kastélykerthez tartozó volt, az 1930-as években vágták ki a fákat, 1947-ben vagy 48-ban osztották ki házhelynek. (12)

Zsibongó *Zsibongó ucca*

„Jukuly, Görösös, Kalapka, Náni Pista, Kis Miska, ezek laknak egy sorba, a zsibongó uccába. Ezek mulató emberek, mindig együtt zsibongtak. Kocsmázó, kupec emberek vótak.” (26)

Zsidó temető

Sámson és József Attila utcák sarkán a part tövében van. Az 1980-as évek elején kitakarították, talán felszámolták. (197)

Zsidótemplom. L. *Ady E. utca.* (114)

IV. A külterület földrajzi nevei

Agyaggödör *Gödör Kubik Nyárfás Tuskós*

Eredetileg kubikgödör volt, majd beültették nyárfákkal. Az 1970-es évek elején a tartós vízborítás után a nyárfák kiszáradtak, s egyik télen a jég szintje felett a cigányok kivágták. A tuskók közti mélyebb, állandó vízborítást betelepítették halakkal (előbb a madarak, majd a horgászok), ma jó kis horgászóhely a falu alatt. (310)

Alsó-Komlós

Jelenleg szántó. Eredetileg valószínűleg vadkomlóval benőtt ártéri jellegű erdő volt. (225)

Árok. L. *Határárok.* (241)

Ártér *Hullámtér*

Kettős-Körözs jobb oldali ártér. (367)

Ártér *Hullámtér*

Kettős-Körözs bal parti ártér. (366)

Ásászűg *Ásás-zűg*

Jelenleg szántó. Itt eredetileg nem szántással, hanem ásással művelték a földet. (386)

Ásászügi dűlő *Dűlő-Út*

Valószínűleg a Kettős-Körözs ásásának idejéből maradt a név. (!?) (398)

Áteres

Áteres az út alatt. (328)

Bajiderék *Baji derék*

Régóta szántó. Nagypetrezsánig, illetve a vésztői útig terjed. (222)

Bajiderék *Baji-derék*

Régóta szántó. A dobozi és a „bikisi” bíró állítólagos birkózásával kapcsolatos e határnév. (213)

Baji erdő

„Kössig erdeje vót a vésztüi úton, ez a grófi erdőtül független vót.” (233)

Bakos dűlő

Egy családnévről elnevezett dűlőút. (286)

Betonyhíd *Híd*

Kb. az 1960-as évek elején épült. Előtte fahíd volt. (254).

Bodoregri

Jelenleg szántó, régebben erdő volt. A név eredetét nem ismerik. (290)

Borbély tanya

A tanya gazdájáról elnevezett terület, mellette volt egy nyárfás. (262)

Borozgyán *Borosgyán*

Jelenleg szántó. Mn. (303)

Boszorkány sziget

Erdő most is, a holt Körözs legkisebb, legszűkebb zuga. Mást nem tudnak róla. (221)

Buzitai tanya

Az egykori tanyatulajdonosról elnevezett tájékozási pont. (345)

Cigányér

Jelenleg szántó. Régi ér, mélyedékes terület, nedves esztendőkből vízzel van. Mást nem tudnak. (413)

Cigánytelep *Cigánytelep Sósszik Sószik*

Eredetileg a csabai út mellett a falu alatt szikes területen kialakult cigánytelep az agyaggödör mellett. Az 1970-es években számolták fel, lakosait áttelepítették a falu túlsó oldalára. Az 1980-as évek közepén már veteményes, illetve kiosztották hétvégi telkeknek. (311)

Csabai út

Békéscsabára vivő közút. Előbb földút, majd makadám út volt, most műút már régen, talán a hatvanas évektől. (309)

Csajka

Zártkert, szőlő, gyümölcsös és veteményes. Egyéb nincs. (411)

Csajkaderék

Zártkert, szőlő, gyümölcsös és veteményes. Ez a derekabb, legjobb része. (412)

Csajka-szőlők

Zártkert, ahol a legtöbb szőlő van annak a résznek a neve ez. A Csajka név eredetét nem tudják. (414)

Csanód *Csanód-zug*

Erdő, a két világháború közt ültették be, előtte szántó volt. Ott van a Sebesfoki árok mellett. (266)

Csikos

„Mintegy száz évvel ezelőtt öreg erdő vót, kivágták, azóta szántó.” Egyéb nincs. (249)

Csikós István tanyája

Az egykori tanyatulajdonosról elnevezett határrész, tájékozási pont azoknak akik még ismerték. (349)

Csirke Szabó tanyája

Szabó László, csirke ragadványnevű, tanyájáról van elnevezve az a rész. (353)

Csónakkölcsönző *Nyárfás*

Szanazugban a gyulai oldalon a nyárfás melletti csónakkölcsönző helye. (428)

Csordakút

„Kút vót, ez vót a két gémű pömpölyi csordakút a dobozi lakosok legelőjén.” (300)

Csőszház

„Erdei csőszház, ez vót valójában a Varga-féle csőszház. Varga vót a csősz.” (318)

Demeter szántása

Erdőterület. A névre nem tudják a magyarázatot. (379)

Depó Rakodó

Rét. „Itt rakodtunk mindig az erdei munkánál.” (319)

Diós

„Erdő, szerecseny diófák vótak ott.” Amerikai fekete dió van ott telepítve. (246)

Dobozi vendégház Pártház MSZMP vendégház Párt vendégház

A Marói erdőben épült, közel a dobozi Körös-hídhoz és a csabai műúthoz, az 1970-es évek elején. Kb 100 méterre van tőle a régi marói erdészház vagy vadászház. (363)

Dögtér

A sarkadi út közelében van a dögtér. (312)

Erdei kút

A Marói erdőben van. Az 1940-es évek vége felé és az 1950-es években a katonaság táborozott ott és ők ásták, használták. (384)

Erdészház

A vésztői út mellett van, régi erdészház. A sebesfoki erdész lakik itt. Erdészeti géppark is van itt. Hivatali helységek és szolgálati lakás is itt van. (280)

Erdő

Erdő, eredetileg a református egyház erdeje volt. Papkerekéi erdő. (301)

Erdődi tanya

A tulajdonosáról elnevezett tanyahely, ma szántó. (346)

Erdőföldek Erdőfődek

Valamikor erdő volt, de már régóta kaszáló. (375)

Értői puszta Értői puszta

Ez a terület most szántó. Az óvári csatornától északra van. (248)

Értű

Most szántó régen. Talán az ér hegye volt. (268)

Erzsébet királyné emlékfája

Szanazugban, a gyulai oldalon van, fehérnyárfa. Jó öreg. Erzsébet királyné egykori látogatásának emlékére a fába volt csavarozva egy emléktábla. Fémről volt, már régen láttam. Közelében volt egy fehér kőből, nagyméretű, vagy két és fél méter magas mellszobor a fűvön, most már az a szobor a gyulai múzeum udvarán van talán. (430)

Faluhely

Az ősi Doboz település (Felső-Doboz!) valószínűsíthető központi része. Régészeti lelőhely, szondázó ásatások voltak a területen. A megye valószínűleg legszebb tisztása, erdei rétje volt ez, így igen sajnálatos a beépítése . . . A vadászház melletti tisztáson az 1980-as évek első felében kezdték kiépíteni a MUSZ Békés MB állandó úttörőtáborát. Az erdei tisztáson túl erdő van ma is. Sajnálatosan az úttörőtábort szanazugi úttörőtábornak nevezik — tévesen. (394)

Faluhelyi erdő

Az ősi Doboz település helyét körülölelő erdő neve évszázadok óta. (395)

Faluhelyi vadászház

L. a Faluhely és Faluhelyi vadászház címszavakat; ill. a faluhelyi erdőrészen

lévő erdei tisztáson lévő régi vadászházzal van szó, ahol az úttörőtábor épült. A régi vadászház átépítése tervben van. (394)

Farkaszug

Jelenleg szántóterület Szanazug felé a műúttól balra, a faluhelyi erdő előtt. (342)

Fácánkert Fácántelep

Egy erdőrész neve. Visszaemlékezés szerint az urasági időben is már régen megvolt. Fácántelep lehetett ott. (253)

Fehér-Kerezs Fehér-Körös

Folyó, Erdélyből jön, kb. száz éve Szanazugnál van az összefolyása a Feketével. (421)

Fekete-Kerezs Fekete-Körös

Folyó, Erdélyből jön, Szanazugnál folyik össze a Fehér-Kerezzsel. Régen a falun folyt keresztül. (419)

Felső-Komlós

Most szántó. Talán a komlóról nevezték így. (224)

Fokhát

Az irtás melletti magasabb rész a faluszélen. Zártkert, ősi szőlő van rajta, meg már utcák. (296)

Földégés szigetnye

Régóta szántó. „A Nagyigisen belül az a terület, ahol a felgyújtott kotu, tőzeg, a legtovább égött.” (236)

Füeger

Szántóterület. A név eredetét nem ismerik. (251)

Füszegi major Fűszeg

Urasági majorság volt, a gróf Wenckheim családé. A vésztői út és a sebesfoki erdő közt volt. A majort 1880 körül építették és 1946 után szüntették meg. Egy időben használta a helyi tsz a megmaradt istállókat, az utolsó istállóépületet az 1980-as évek első felében bontották el. Ide tartozott Nagyigis területe is. A gazdasági kisvasút a füszegi majort is érintette, kitérője is volt itt. Harmincnégy (34) család lakott itt, a cselédlakások is cserepesek voltak, de a legrégebb házak nádtetősek voltak. Eredetileg az istállók is nádtetősek voltak. Volt itt intézői lakás, gazdalakás és a parádés kocsisnak is lakása. Volt ott csősz, magtáros, kocsinház, gépészlakás, bikás, gulyás. Az ököristálló pallásán volt a magtár. Kb. 50 ökör volt és tíz béres az ökrökhöz. A lófogat húsz (20) darabból állt. A szarvasmarhák szürke magyar fajta volt mind. Volt nagy gyümölcsös, sok diófa, nyárfa és koronaakác is volt a majorban. Meg volt ott egy iskola is, meg egy tégláégető is. (245)

Gazdasági vasút urasági kisvasút lóré táborig vasút

A Cukorgyár amikor Sarkadra megépült akkor épült a gazdasági vasút. 1917-ben indult be. Őzest, Fűszeget érintette a lóré. 1923 körül az uraság szárnyvonalat is épített. A belsőségbe is jött szárnyvonal. Lóré kitérők voltak Fűszegen, Szőkeszigeten és Őzesen. A gyerekek leginkább gyalog jártak a faluba, de lórén is jöttek. Táborig vasútja is volt az uraságnak. (214)

Gátórház Új gátórház

A Kövizig 1983—84-ben építette a Kettős-Körös új hídja mellett a Békés felőli oldalba. A csabai műút mellett. Szabó István a gátör ott. (361)

Gátórház Partórház Vigső. LVigső Lajka gátórháza. (389)

Gátórház Szanazug balparti gátórház

Szanazugnál a gyulai műút mentén a kanyarban levő gátórház. (427)

Gerlamária

Erdőrész neve Gerla határában, egykor Dobozhoz is tartozott. Talán van valami vallási összefüggés a névben? (382)

Gönci-Szabó tanya

A tulajdonos tanyájáról elnevezett határrész, e századi. (321)

Görge Görgei szőlők

A név eredetét nem tudják. Régi zártkert Görge, szőlő, gyümölcsös és veteményes volt ott most is. (408)

Gránát-zug

Erdőrész neve, az egykori Fekete-Körös most már holtágának a zuga. Nem tudják, hogy miért gránát. (396)

Gyepes Kis-Kerezs Kis-Körös

Eredetileg természetes vízfolyás, régóta csatorna. (240)

Gyulai út

Közút, aszfaltozott műút, a Kettős-Körös hídjától a gát aljában Gyula felé menő műutat nevezik így. (365)

Hajdúirtás

Jelenleg szántó és illetményföld a tsz-tagoknak. A falu Szanazug felé eső oldalán van. A Nemzeti Múzeum régésze, Kovalovszki Júlia régészeti feltárást folytatott ezen a területen a '70-es években. (341)

Hajdúirtás

Ez is Hajdúirtás, most szántás, régebben zombékos terület volt ez. A név eredetét nem ismerik. (383)

Hajdú tanya

A műút, a csabai műút mentén most Marói Szatmári tanyája volt. (355)

Hajlás

Szántóterület, nagy hajlat van a tájon. (423)

Hajlásdomb

A hajlás magaslata a domb. (422)

Hajlásér

A hajlat legmélyebb részén végigfolyó ér, árok. Szántó van ott is, az árok mentében. (424)

Halastó

A Vincellé kert mellett egykori halastava az uraságnak a sánc mentén. Most már szántó. (278)

Határárok Árok

Ősi határárok az erdőben, Sarkad felől jön be az erdőbe, a Fekete-Körösnek,

ami most holtág. A dobozi erdőt választja el a gyulai-remeteitől. Régen ezek különböző uradalmakhoz tartoztak, ez az árok volt a határ. (241)

Határárok

Csatorna, a dobozi határt választja el a sarkaditól, a szántókon keresztül megy. (380)

Határacsatorna *Csatorna*

Ez a szakasz is valójában ugyanaz az árok. A dobozit a sarkadi határtól elválasztó csatorna itt is. (273)

Hereföd

Szántó most, jelenleg illetményföd a falu alatt Szanazug felé balra. (393)

Hereföd

Az előző folytatása, régen ez egyben volt. Most szántó. (340)

Híd

Híd a Sebesfoki erdőben a Holt-Körösön. (230)

Homokbánya *Homokgödör Szeméttelep*

A Madárfoki erdőnél a Sarkadra-menő műút melletti nagyon szép tisztás volt, ahol volt egy homokgödör, a partfalában gyurgyalagok és partifecskek fészkeltek. A békéscsabai Munkácsy Múzeum régésze Medgyesi Pál ásástást végzett itt 1982–83-ban eredménnyel. Az új körösi közúti híd építéséhez innen termelték ki a földet és a homokot, majd lassan, később hivatalosan a '80-as évektől szeméttelep lett. (323)

Hosszúfoki csatorna *Kis-Körös Kis-Körös*

Csatorna a dobozi határszélen Tarhos irányában. (218)

Hosszúsűrű

Az itt osztott parcellák hosszúak és sűrűek voltak. Most is szántó. (335)

Hótt-Körös *Sebesfoki árok Holt Körös*

Az egykori Fekete-Körös, a folyamszabályozás óta Holt-Körös. (229)

Hótt-Körös *Körös Holt-Körös*

Eredetileg a Fekete-Körös folyásirányában, mostanában nagyrészt kiszáradó holtágszakasz. (403)

Ibrány-fok *Ibrán-fok*

Az egykori Fekete-Körös legészakibb foka a dobozi határban. Ott van már a sebesfoki erdő vége, most szántórész. „Nagy ér vót ott-rígen.” (211)

Ibrány-zug *Ibrán-zug*

Az Ibrány-fokon, a Holt-Fekete-Körösön belül eső zug. Ez most is erdő. (219)

Icceárok

Domborzatilag árok most is, de szántják amikor csak tudják. A név eredetét nem ismerik. (425)

Intézőlakás

Szolgálati lakás volt, a maksári intézőnek volt a lakása az uradalom idején, szép kerttel körülötte. Itt volt az öntözött rét szivattyúja is. Dobozi felé Csaba felé menve, mielőtt felérnénk a hidra ott van jobb oldalt egy abból az időből és házakból megmaradt épület, most műtrágyaraktár leginkább. (307)

Jancsár tanya

Tájékoztató pont a tanya tulajdonosáról elnevezve. (369)

Játszó

Most szántó, régen rét volt. (267)

Kaladon Kaladony

Elmocsarasodott holtág, eredetileg, a folyamszabályozás előtt Fekete-Körös medre. A Kaladony név eredetét nem ismerik. (338)

Kanász-zug

Most szántó, névtörténetét nem ismerik. (212)

Kaszáló

Régen mindig kaszáló volt, mostanában már szántó. (285)

Kárnyácki tanya

A tulajdonosról elnevezett tanyahely, tájékoztató pont. (322)

Kenderáztató

Régen itt volt a falu kenderáztatója. (276)

Kertmalom Nagy-zug

Erdő. Valamikor itt folyt a Fekete-Körös. Talán egy malom, vízimalom lehetett itt, körülötte kerttel. Egy részét ennek a területnek Nagy-zugnak is nevezik. (378)

Kettős-Körös Kettős-Kerész Kettős-Körös

Folyó, 1880-as években kiástott mesterséges folyószakasz Szanazug és Békés között. A Fehér- és Fekete-Körös összefolyásától nevezik Kettős-Körösnek. (332)

Kétszáz

Az I. vh.-ból hazajött katonáknak osztottak itt földet. Talán kétszáz négyszöglet? (289)

Kékfü Kikfü

Szántó. Régen legelő volt. Feltételezhetően még amikor legelő volt, akkor a sziki lellegről nevezték el, az olyan kékeslila virágú fü. (325)

Kisgöрге

Zártkert, öreg gyümölcsösökkel, szőlőkkel és veteményessel. A név eredetét nem ismerik már. (407)

Kiskalicka

Szántó, Diós mellett és a vésztői út között van. (247)

Kis-Kerész Hosszúfoki csatorna Kis-Körös

A Hosszúfoki csatornára szokták mondani, hogy Kis-Körös. (218)

Kis-Kerész Kis-Körös Gyepes

A Gyepes-csatornát is Kis-Körösnek, (Kis-Körös, stb.) nevezik sokszor. (240)

Kislegelő Kaszáló

Kaszáló meg legelő volt régen, most szántó. (298)

Kispálzug

Egy erdőtag neve. (405)

Kisvarjas Kisvarjus Kisvarnyus

Erdőrész neve a szanazugi erdőrészen. (404)

Kívís-zug Kévés

Erdőrész neve a sebesfoki erdőben Ibrányfok közelében. (231)

Kombinát Sertéskombinát

A vésztői műút mellett a Petőfi Tsz építette az 1960-as években. (255)

Komlói tanya Tűzköves Szatmári tanyája

Az egymást követő tulajdonosokról elnevezett tanya, mint tájékozási pont egyben. (347)

Komlós. L. Felső-Komlós. (224)

Szántóterület Nagyéges és Macskás határrészek mellett, a lecsapolások előtt ezen a részen nádas, lápos terület lehetett fákkal, fűzekkel v. leg s rajta nőtt a komló. (224)

Kovács Gábor tanyája

A tulajdonosról elnevezett tanya, tájékozási pont. (354)

Kovács utász tanyája

Az ott lakott utászról, útmesterről nevezték el. (263)

Körözs balpart Körös balpart

A Kettős-Körös bal partja a gáton kívül. (330 és 388)

Körözsbalpart

Szántóterület a Körös bal partján, a gáton kívül. (416)

Körösgát Tötis a jobbpartján Töltés Gát Körözsgát

Kiépített védgát az árvizek ellen. (333)

Körözsgát Tötis balpart

Árvízi védőgát a bal parton. (331)

Körözs jobbpart

A Kettős-Körös mellett fekvő terület neve. (391 és 304)

Körtvélyes

Szántóterület, eredetét nem ismerik, talán a körtéről, vadkörtéről lett elnevezve? (401 és 418)

Körtvélyes dűlő

Földút a szántóterületen. (417)

Kubikgödör. L. Agyaggödör. (310)

Kút a Körösbe

Az 1900-as évek elején az uraság furatott kutat a holt Körös közepén az Ibrányfoki kanyarulatnál. Jó ivóvize volt mindig. Az 1970-es évek elején még folyt belőle a víz, egy vascsőből. (220)

Kutyanyelve

Erdőrész neve, talán az alakjáról, Faluhely közelében. (374)

Külső irtás Irtás

Zártkert, szőlő, gyümölcsös, veteményes. Erdőirtás után kialakított zártkert. Külső, mert ez a része kívül van a sáncon. (283)

Külső-sűrű

Szántó, kívül a sáncon. (337)

Lábogó

Most szántó. Az Őzes vagy Rudolf majoron kívül volt Sarkad irányában. Valamikor mocsaras terület volt. A név magyarzatát nem ismerik. (271)

Lencsés

Erdőrész Szanazug mellett a Fekete-ér közelében (a holt Fekete-Körös) Gránátzug mellett. Volt Nagy-Lencsés meg Kis-Lencsés is. A név eredetét nem ismerik. (397)

Lóórző Kifutó

Az urasági lóistállók melletti kifutó. Most részben szántó, részben a Petőfi Tsz majorja van rajta a vésztői út mellett. (282)

Lődomb

A lőtér biztonsági, golyófogó dombja. (313)

Lőtér

A lődomb előtti tér, ahol a lövészet folyik. (315)

Macskás

A falutól északkeletre eső talán legtávolabbi határrész neve, szántó van rajta. A név eredetét nem ismerik. (226)

Madárfoki erdő

Doboizról a Sarkadra menő műúttól jobbra elterülő erdő neve a Határárokig kb. (343)

Madárfoki erdészház

Régi erdészház a Határárok közelében, a sarkadi műútról salakos úton lehet bemenni az erdőn át. Előtte van egy vaskerekes ártézi kút. Az 1980-as évek közepétől már nem lakják állandóan, de állatokat tartanak még ott. (344)

Madárhalmi temető Ősi temető

Temető, de már nem temetkeznek ide. (297)

Maksár

Szántó, az elnevezés eredete talán a közeli erdőben a sok makkra és az itteni sok sárra utal. (264)

Maksár

Az egykori majorról elnevezett szántó. (295)

Maksári erdő

A Sebesfoki erdő maksári major felé eső része. (277)

Maksári major

A Petőfi Mgtsz 1. sz. üzemegysége. Újabban műút vezet oda. Régen urasági major volt, az 1880-as évektől. Lakott ott majorgazda, huszonhat család három hosszú épületben. „A cselédlakások régen zindelyesek vótak. Ezekből egy megmaradt, egy istálló lett, egyet 1946-ban lebontottak. Jegenye, nyárfák vótak a majorba telepítve. A tehényistálló pallásán vót a magtár. Vótak ott igáslovak, tehenek, ökrök, üszőbornyúk. Csak hat-nyolc ló vót, inkább ökör vót. Ezer kis hód vót a majorhoz. 600 maksári és 400 műrit. Ott volt a nagy konyhakert, kaszáló, dinya, paprika, uborka, a műréten az árokparton mindenütt gyümölcsös. A műriten lakott az intéző, az a ház még mindig megvan. Volt a majorban egy szélmalom is, ott daráltak, őröltek széllal. Szecsáltak is, lóval is ha nem vót szél. A szélmalmot is talán 1946-ban bontották le.” (274)

Marói erdő

Doboizról Békéscsaba felé a Körös-híd után balra elterülő erdő neve. (364)

Marói Szatmári tanyája

A tulajdonosról elnevezett tanya ragadványnévvel jelezve. (355)

Márton tanya

Szanazug felé, a műút erdő alatti nagy kanyarjától balra van, az eredeti tulajdonos nevére elnevezett, de már Érfalviéké tulajdonában. (376)

Mázsaház

Az Őzes-major mellett 1911 óta itt mázsálták a cukorrépát. (292)

Mázsaházi tábla

Szántó, itt volt a mázsaház és innen ered az elnevezés. (291)

Miniszteri út

Széles, erdei földút a marói erdőben, a csabai műútról nyílik egy fehér nyárfa van a bejáratánál. Az 1950-es években itt táborozott hosszan a katonaság, itt jött be a honvédelmi miniszter látogatóba, ellenőrizni, és innen az elnevezés. (383)

Molnár tanya

A tulajdonosról elnevezett tanya, tájékozódási pont. (324)

MSZMP vendégház L. Dobozi vendégház. (363)

Műrét Műrit

Régen kaszáló és öntözött rét, az uraság idejében és most is. Az be vót gyümölcsfázva, öntöztek, az árok szélén vót a gyümölcsfa, vót ott minden zöldség. A század elején telepítették. Az 1980-as évek második felében már feltörték. Elhelyezkedése: a Kettős-Körös közelében, a hid és a falu között, Békés oldaláról. (305)

Műréti csatorna Műriti csatorna

Csatorna a műréten, mellette vezetett a százas út, az egy dülő. (308)

Nagygörge

Zártkert, szőlő, gyümölcsös és veteményes, a név eredetét nem ismerik. (409)

Nagyhid Új hid

Híd a Kettős-Körös felett Doboznál. Az új vasbeton hidat 1982 végén adták át a forgalomnak, a régi vashidat 1983-ban robbantották fel. (334)

Nagyígis

Szántó, egykor mocsaras terület volt, lecsapolás után a felgyújtott kotu sokáig, nagyon égett. (235)

Nagykerthátujja

A sáncon belül volt a Nagykert, ez volt a hátulja. Ma már a falu beépült része. (306)

Nagylegelő Pömpölylegelő

Most szántó és legelő. A dobozi lakosok állatainak a legelője volt. A kaszálón belül van a pömpöly. A pömpöly jelentését az öregek sem tudják már. (299)

Nagypetrezsány Nagypetrezsán

Szántó. A név eredetét nem ismerik. (234)

Nagysziget

Szántó. Valószínűleg az egykori mocsárból kiemelkedő hatásabb helyiséget jelenti. Legelő is volt rajta. (250)

Nagyszigeti gulyakút

„Két gémű gulyakút vót.” (261)

Nagyvarnyús

Erdőrész neve Szanazug mellett. Valószínű, hogy valamikor nagy varnyú telep volt ott. (406)

Nagy-zug L. *Kertmalom* (378)

Nyárfás L. *Agyaggödör* (310)

Nyárfás L. *Csónakkikötő* (428)

Nyilasföldek

Szántó. Eredetét nem ismerik. (336)

Nyomási dűlő

Földút, dűlő neve, eredetét már nem ismerik. (371)

Nyomás

Szántó, az elnevezés eredetét már nem ismerik. (390)

Ógerla Ógëlla

Az ősi Gerla faluhoz tartozó rész, mely a doboziakhoz is tartozott többször is. Most nagyjából szántóterület és nemes nyárfák a csabai műút mellett a Körös közelében, a Békés felőli oldalon Békéscsaba irányában. (329)

Óvár

Most szántó, de azt mondják, valószínűleg az ősi földvár helye lehetett. (257)

Óvári árok Óvári csatorna

Csatorna. Az 1870-es években ásták, hogy a Doboz keleti részén lévő mocsaras részeket levezesse. (259)

Óváron innen

Szántóterület neve, a Gyepes csatornától délre eső terület Szőke-sziget irányában. (258)

Óváron túl

Szántóterület. A Gyepes csatorna és a vésztői út találkozásánál, a Gyepestől északra. (256)

Ökörcsorda kút

Most szántó. Valamikor itt legeltették az ökröket, itt volt a kútjuk. (287)

Öreg fehérfarfa Hagyásfa

Kb. 60 éves, fehérfarfa a csabai műút mellett, innen megy be az erdőbe a miniszteri út. (351)

Öreg vadkörtefa Hagyásfa

Hagyásfa volt az erdei tisztáson ahogy megyünk a faluból madárfokba az erdőn át. Most kiszáradt. Tájékoztató pont volt sokáig. (320)

Ősi temető L: *Madárhalmi temető* (297)

Összefolyás

Az 1880-as évektől a Fehér- és Fekete-Körös összefolyása Szanazugnál. Innen mondjuk, hogy Kettős-Körös. A folyamszabályozás óta van csak ez, száz éve. (420)

Őzes Őzesi major L. *Rudolf-major* (293)

Papholt Paphótt

Elmocsarasodott holtág, egykoron a Fekete-Körös vize folyt benne. A szájhagyomány szerint itt fulladt bele a pap a varsába. Fennmaradt egy mondás is: „Pislog, mint pap a varsában.” (339)

Papholt erdő *Paphótt erdő*

Erdőrész neve a falu alatt, Hajdúirtás és Szállásfok közt. L. Papphót 339 is. (317)

Papkereki erdő *Papkerék*

Eredetileg papok használatában levő erdő volt a területen, kivágták, ma már szántóföld. (294)

Partórház *Gátórház Csatornaórház*
Órház a Gyepes csatorna mellett. (238)

Páskum

Szántás, a név eredetere már nem emlékszenek. (387)

Páskum dűlő

Földút a Páskum mellett, talán kert lehetett itt is valamikor. (399)

Petrezsán *Petrezsány*

Most szántó. Csőszház volt ott az uradalom idején. Az Ibrány-fokon túl van Békés irányban. A név jelentését sajnos nem ismerik már. (210)

Pogánytelek

Szántó. A név eredetét nem ismerik. (370)

Pogányvár

Szántó. A név eredetét nem ismerik, talán a török korból maradt névemlék valamilyen kisebb alkalmi erősségről? (368)

Pömpölylegelő. L. *Nagylegelő.* (299)

Rakodó. L. *Depó* (319)

Ráccsapás *Rákcsapás*

Szántóterület. Annak idején a rácok ebből az irányból támadtak a falura. Kb Sarkad irányából. A rákcsapást rosszul mondják, nem tudják, hogy kik voltak a rácok . . . (302)

Régi gátórház

Vízügyi gátórház a Kettős-Körös partján a bal oldalon, a hídlábnál, a gát aljában. 1984-től a békéscsabai vadásztársaságé, fácántelepük is van ott. (362)

Roszgörge. L. 407 és 408 is.

Zártkert. Szőlő, gyümölcsös és veteményes van ott is. Görgének ez a rosszabb része. A név eredeti jelentését nem ismerik. (410)

Rudolf major *Ózes Ózesi major*

1880 körül alapított urasági major, a gróf Wenckheim családé volt. A dobozi határban a legnagyobb urasági major volt. Negyven (40) család élt itt, olyan kétszáz (200) fő. Gazdasági vasút és annak kiterője, intézői, gazdálakás és iskola is volt itt. Még a felszabadulás után is építettek itt iskolát. Az intézői lakást alakították át. „A legnagyobb major vót. A gazdálakás és az istállók nádfedeles vót. Bartók Béla itt gyűjtötte, hogy Virágéknál ég a világ, még a többit. A majorba bevezető úton és a szérűskert szélein is vót diófa. A major körbe vót diófákkal véve. Az intézőnek 500—600 baromfi, tehene, hízója, kocája, pulyká-

ja stb. vót. Négy (4) holdas gyümölcsös vót az intézői háznál. De a gróf az intézőnek, intéző a gazdának, a gazda a cselédnek parancsolt. Vót ököriga, tehéniga, a szürkemarha tehén 6—8 fogat vót befogva jármos tehén. A cseléd nem járt templomba, mert mindig dógozni kellett, únek nemvót szabadidő. Az öreg bírös dudált. Fél háromkor dudált, hajnalba. Éjjeli őr vót a majorba, ökörszarv dudája vót és azzal dudált. Hé félkelni, hé félkelni, hé félkelni, kiabálta. Éjjeli étetés után kiszítették a bakót. Dudálás után csengettek. Ágason vót, szabadon vót egy kis tetővel a csengő. az öreg bírös parancsolt, ez idős is vót. Az esti étetés után írtek rá egy kicsit beszilgetni. Este parancskiadás vót, hogy mit kell csinálni hónap. Mindénbül mindén tizedik a gazdasági fülügyelőé vót.” A major az 1960-as években szűnt meg, fokozatosan elbontották. Aztán kivágták az összes diófát is, meg minden fát és a sáncot is elszántották. Szinte semmi nyoma. Most hatalmas szántó az egész. (293)

Sarkadi út

Közút, műút ami Sarkadra megy. Régebben földút volt, az 1970-es évek legelején lett műút. (316)

Sas-zug

Erdőrész neve a Sebesfoki erdőben az egykori fűszegi mojar közelében, Vereszug felett. „Oda jártak a csöszök a lezsgunyhóba orvadászni.” (232)

Sámson vára

Erdőrész neve a faluhelyi erdőben. Állítólag valamikor földvár volt ott. (377)

Sebesfoki árok. L. Hótt Körözs. (229)

Sebesfoki erdő

Erdő a falutól északra. Az egykori Fekete-Körözs nagyon gyakori, sebes kanyarulatai és a köztük kialakult fokok illetve zugok miatt kapta a nevét. (243)

Sebesfoki nagyút *Erdei nagyút*

A legnagyobb átmenő erdei út a sebesfoki erdőn. (242)

Senye Szabó tanyája

A tulajdonosáról elnevezett tanya, tájékozódási pont. (358)

Sertéstelep

Dobozi Petőfi tsz. 2. sz. üzemegysége, sertéstelep. (356)

Simándi

Szántóterület, talán személynév eredetű. (270)

Sósszik. L. Cigánytelep. (311)

Sós tanya

Tulajdonosról elnevezett tanya, mint tájékozódási pont. (352)

Sűrű. L. Külső-sűrű. (337)

Szalontai sziget

Szántó, állítólag Szalontai Lajos kezdett először itt földet művelni. (216)

Szana Üdülőtelep

Az 1970-es évektől kialakított üdülőtelep a Fehér- és Fekete-Körösök összefolyásánál, nagyjából a dobozi oldalon. (402)

Szanazug

Ósi, az Árpád királyok korából származó faluhely területe volt, ahol Szana nevű falu feküdt, a Fekete-Körös egyik zugában Doboz és Gyula közt. Szanazugnak ma azt a területet mondják, ahol a két Körös egyesül a folyamszabályozás óta, és innen indul a Kettős-Körös. A terület ma üdülőtelep, Doboz községhez tartozik. (392)

Szanazugi gátórház *Balparti gátórház* L. *Gátórház*. (427)

Szanazugi nagykanyar

Szanazugnál, a gyulai oldalon a műút nagykanyarja Gyula felé. Majdnem derékszögben fordul ott az út el a gáttól. (429)

Szanazugi út

Műút Szanazugba Dobozról, az 1970-es évektől van. (372)

Szarvaskert

Erdőrész neve a Sebesfoki erdőrészben, kb. a középső részen, az egykori erdei Rika-tanyától északra. A század első felében, az uradalom idején drótkerítéssel körbekerített erdőrész volt a szarvasoknak. A 70-es években néhol még megvolt a drótkerítés maradványa. (265)

Szatmári tanya

Szatmári Ferenc tanyája. (350)

Szárakkerék

Szántóterület. Neve valószínűleg onnan származhat, hogy vizesebb időben is el lehetett ott menni száraz kerékkel, kocsikerékkel. (260)

Szegénysziget

Szántóterület, biztosan mindig szegényen termett. (272)

Szeméttelep L. *Homokbánya* (323)

Szentkert

„A ref. papé vót, gyümölcsös vót.” 1945 után osztották ki házhelynek. (279)

Szérűskert

Régen azon a szérűn tartották a szénát, szalmát is. (314)

Szigetoldal

Talán a falunak ezen az oldalán a vizes területekből több sziget, hátsabb rész emelkedett ki. Szántóterület. (284)

Szőkesziget

A név eredetét nem tudják, talán valami növényről nevezték így? (269)

Takács-zug

Erdőrész neve, eredete ismeretlen. (227)

Tanítók föggye

Szántóterület, régen a tanítók használták. (326)

Tekerőér

Árok, csatorna, valamikor jelentősebb vízfolyás lehetett, és a határban tekergett. (426)

Téglaégető

Régen tégláégető hely volt itt, ma már csak szántó. (288)

Tormás

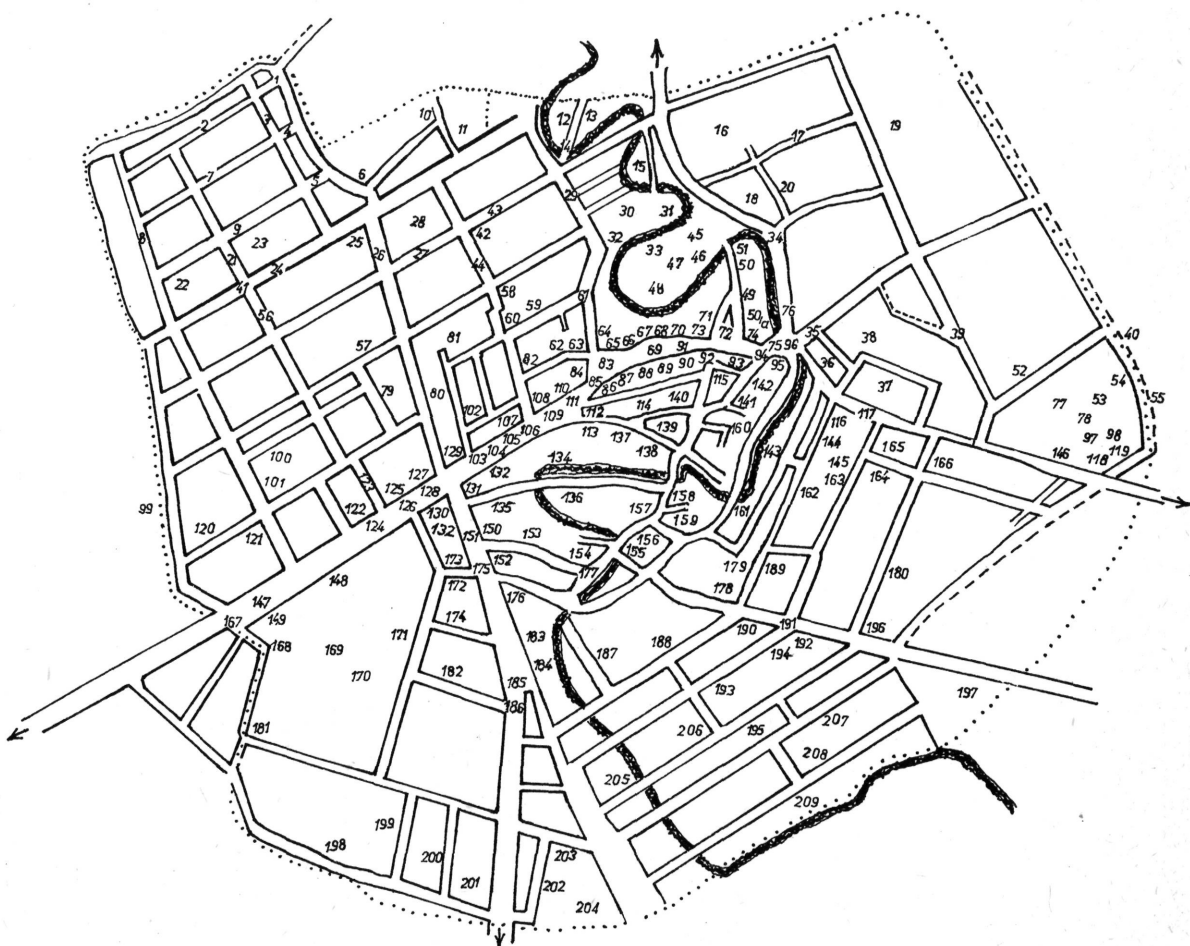
„Mindig is szántó vót, az uraság valamikor tormát termelt itt.” (252)

- Tökföd**
Szántó, közel a faluhoz, talán valamikor tököt termeltek itt hosszabban. (373)
- Tölgyfa Öreg tölgy**
Legalább kétszáz éves öreg mocsári tölgy, hagyásfa, ma már erősen pusztul, korhad. (239)
- Törzsökös**
A név eredetét nem ismerik. Szántóterület a hasonló nevű csatorna mellett. (237)
- Törzsökösi csatorna** L. *Törzsökös*
Régi ér, most csatorna. (217)
- Tótis** L. *Körözsgát* (331 és 228)
- Tsz istállók**
Régen urasági istállók voltak itt. A Dobozi Petőfi Tsz istállóí most. (281)
- Tuskós** L. *Agyaggödör.* (310)
- Tüzköves Szatmári tanyája** L. *Komlói tanya* (347)
- Uj gátórház** L. *Gátórház* (361)
- Uj híd** L. *Nagyhid* (334)
- Utásházi tábla**
Erdőrész neve, nyilván az egykori, közeli utásházról nevezve el. (381)
- Úttörőtábor** L. *Faluhely* (394)
- Üdülőtelep** L. *Szana* (402)
- Vadkörtefa**
A Csabára menő műút jobb oldalán kb. 5 méterre az úttól, igen öreg vadkörte hagyásfa, a hídtól talán kilométerre. Legalább száz éves fa. Védett! (357)
- Varga-féle csőszház** L. *Csőszház* (318)
- Vásárhely**
Most szántóterület, de régen Békés felől a vásárba jövők itt álltak meg. (275)
- Veresgyürüsi dűlőút**
Földút a hasonló nevű szántónál. Valószínű, hogy a veresgyürüs-som nevű növényről nevezték így, sok lehetett. (415)
- Veresgyürüs lapos**
Szántó. L. az előző szócikket. (400)
- Vereszug** *Vērēszug*
Erdőrész neve, eredetét nem ismerik. (244)
- Veteményes** L. *Cigánytelep* (311)
- Vésztői út**
Vésztő irányába menő műút. (223)
- Vígó Lajka gátórháza** L. *Gátórház* (389)
- Vincesziget**
Szántóterület, az első világháború után rokkantaknak osztották fel. Állítólag Vince András művelte először. (215)
- Vitéz Dézsi tanya**
Az egykori tulajdonosról elnevezett tanya, tájékozási pontként maradt fenn. (359)
- Vitéz Köves tanyája**
Az egykori tulajdonosról elnevezett tanyahely, tájékozási pont. (360)

V. Szanazug üdülőhely utcanevei

Az üdülőtelep építése és újabb utcák nyitása még folyamatban van, így csak felsorolásszerűen jegyeztem fel a jelenleg meglévő utcaneveket.

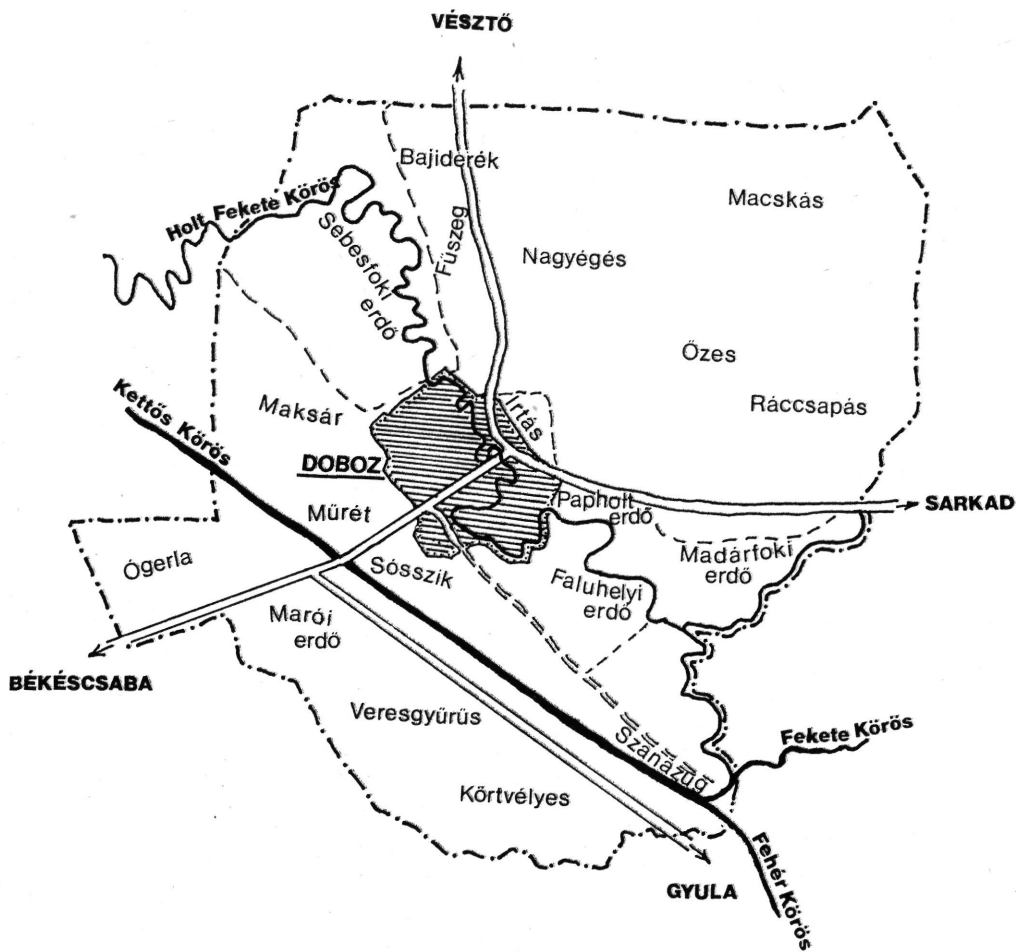
Fecske utca	Napsugár utca
Galamb utca	Pacsirta utca
Gyöngyvirág utca	Remetei utca
Hajnal utca	Remény utca
Hajós utca	Révész utca
Ibolya utca	Tölgyes utca
Kárász utca	Virág utca

1 Doboz belterületének földrajzi nevei. Számmutató.

VI. Azonosítatlan helynevek

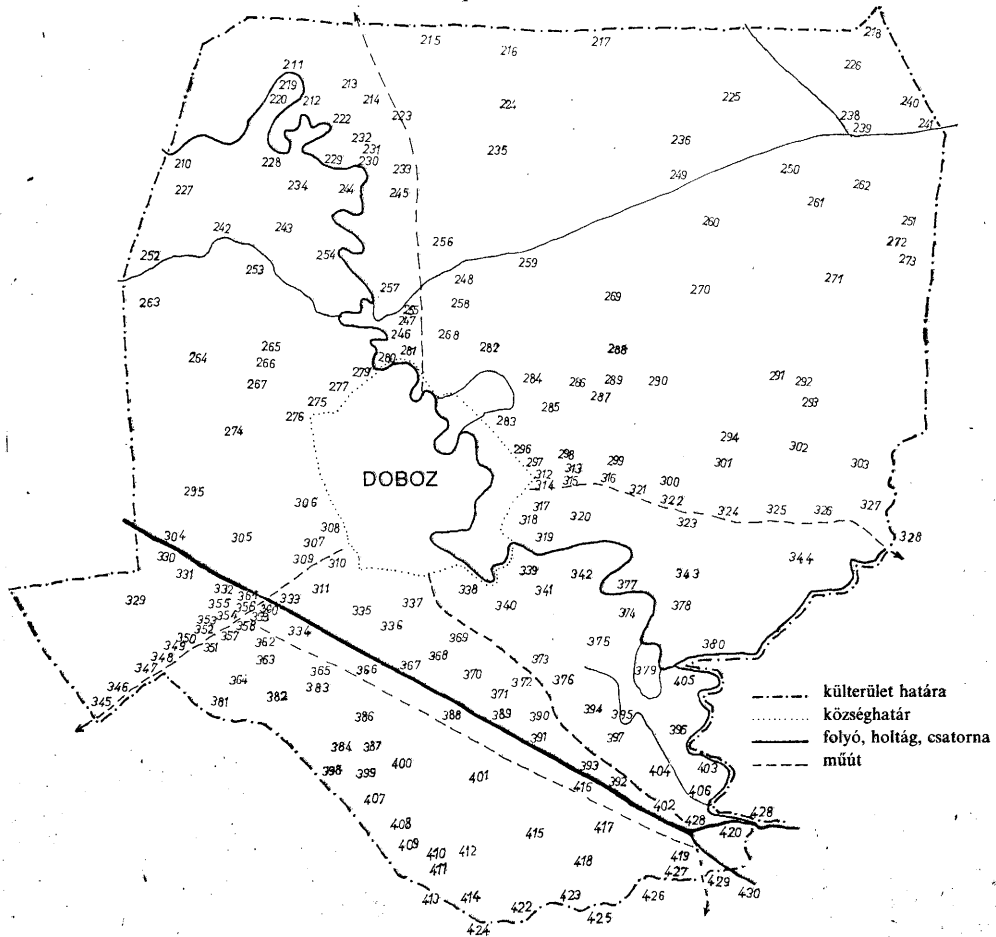
Az anyaggyűjtéskor felmerültek olyan nevek, melyeket gyerekkorukban használtak, de a térképen nem tudták már pontosítani. Ezek szinte kivétel nélkül a sebesfoki és a faluhelyi erdőkben vannak. Ilyenek: Tormáskengyel, Görbekengyel, Zilakengyel, Rákoskengyel, Zila, Falopó, Czernás, Császárerdő, Török, Gondé.

2 Dóboz külterületének jelentősebb határnevei

VII. Összefoglalás

Munkám során 430 földrajzi nevet sikerült azonosítani Doboz bel- és külterületéről. A gyűjtés megírásáig, ill. a későbbiekben felbukkanó további nevek azonosítását is szeretném majd elvégezni és pontosítani. Nagyon fontosnak tartom, hogy a földrajzi nevek vonatkozásában sok helytörténeti, honismereti anyag is felbukkan a homályból. Ezek további gyűjtését is kívánatosnak tartom. Itt köszönöm meg még egyszer azok segítségét, akik lehetővé tették e munka elkészítését.

3 Doboz külterületének határnevei. Számmutató.